

Cháu-chhōe Tē-it-téng ê Tâi-ôan-lâng I-chiá

2000 nî Ko-hiông I-hák Tâi-hák Pit-giáp Tián-lé

Pit-giáp-seng Tì-sû

Koa Khá-lē, kóng tī 2000 nî, 6 gòch chhe 7

Kok-ūi kùi-pin, Hāu-tiúⁿ, kok-ūi L āu-su, Tông-òh, tãi-ke hó. Chin êng-hēng ū ki-hōe tãi-piáu kin-á-jit sǝ-ū chāi-chō ê pit-giáp-seng tì-sû, góa sī I-hák-hē Koa Khá-lē.

Oē tit thang kiâⁿ jip I-hák chit ê sè-kài hák-sip, tát-tit góan pit-giáp-seng it-seng ê kám-siā. Bīn-tùi sǝⁿ-miā, pún-t é chiū-sī sǝn-sèng, bê-lâng, koh chhiong-bóan thiau-chiàn. Ū kho-hák tek, iā-ū jīn-bīn tek ê I-hák kàu-iòk òe hō chit ê lâng ū bô kǝng-khóan ê sǝⁿ-miā thé-giām kap chun-tióng. Kin-á-jit góan beh chò-hóe lâi kám-siā I-kài chiân-pòe in sǝ phah-piáⁿ.ê. Góan chia h kan-taⁿ hiáng-siū sēng-kó, khiok m̄ chai sǝn-chhia h chu-bī ê gín-á,

chin pháⁿ liáu-kái 130 kúi tang chēng Tâi-ôan góan-sú ê i-liâu khóan-kéng, mā thē-chhiⁿ ka-kī 1954 hit nî Tō Chhiong-bēng (杜聰明) phok-sū chhō chhòng Ko-i ê khùn-kéng kap cheng-sǝn.

Se-iūⁿ I-hák chioh tiòh chong-kàu jip-lâi Tâi-ôan. Tâi-ôan-lâng khai-sí sī ē ng pǝi-thek hóan-tùi ê thài-tō lâi tùi-thāi chia h ê I-seng thōan-kàu-sū. Lán ê Hàn-i sǝm-chi kǝ in gō-hōe, kóng ”âng-mō i-seng òe kái-phòe lâng ê sǝn-thé lâi chò iòh-á”. M̄-kú, in-ūi in jīn-sim jīn-sút ê i-liâu hòk-bū, iā òh liú-liáh ê Tâi-ôan-òe, chia h tǝu-t āu-á hòe-kái Tâi-ôan pēh-sèⁿ ê chheⁿ-hūn kap

Tâiôanjī Tē 4 kí p.9

kiaⁿ-hiāⁿ. Tâi-ôan ê hiān-tãi i-liâu chiū án-ni tùi chia khai-sí hoat-tián. Ū khai-lō sian-hong, chhòng-pǝn Tâi-lâm Kū-lâu pēⁿ-iⁿ ê Dr. Maxwell (Má Ngá-kok 馬雅各). Ū thē Tâi-ôan-lâng bán n̄ng-bǝn gōa khi chhū i-khí, koh chhòng-pǝn hák-hāu, chhōa Tâi-ôan Pēⁿ-pǝ-bǝ, i chit-si-lâng sim bē-tàng koah-lí Tâi-ôan ê Má-kai (馬偕). Jiân-āu koh ū Dr. Landsborough (蘭大衛, 蘭大弼) chia h chē-chē chin hōe lâng kám-sim ê gōa-kok i-seng, in ê hòng-hiàn cheng-sǝn kap jīn-tō koan-hōai, tát tit lán éng-óan ê kám-liām. Chí-sī, tī Tâi-ôan í-keng hoat-tát ê kin-á-jit, chit khóan ê cheng-sǝn, lán kiám hák-sip--tiòh--lōh? Hōe-kō Tâi-ôan i-liâu hoat-tián-sú, tú-á beh khi-pō ê góan òe tit chhōe tiòh hóan-séng chi tō kap chēng-khak ê hong-hiông.

Tī kòe-khì, lán ê i-seng chiân-pòe iā chham-ú Tâi-ôan siā-hōe kok-chióng chin-pō ê piàn-tōng kap kái-kek. Tùi i-liâu kap

kàu-iòk khé-bōng ê kak-sek, chin chit pō chiāⁿ-chòe chēng-tí, bǝn-hòe, siā-hōe kái-kek kap hák-sút gián-kiù tek ê léng-tō-chiá. Chhin-chhiūⁿ, chhōa-thāu Tâi-ôan bīn-chòk kek-bēng ūn-tōng ê Chiúⁿ ūi-súi (蔣渭水), Tâi-ôan “Sin Būn-hák chi Hū” Lōa Hō (賴和), Tâi-ôan ê “Sú-hōai-tiat” (Albert Schweitzer) Chiā Úi (謝緯), kap Tâi-ôan-lâng tē-it ê phok-sū Tō Chhiong-bēng (杜聰明) téng-lâng. In “siōng-i i-kok” ê jiát-chēng kap kian-chhi, kám-tōng góan kǝng-khóan beh chò Tâi-ôan ê tē-it-téng lâng, tē-it-téng ê i-liâu kang-chok-chiá.

Góan iā kám-siā òe tit tī chhiong-bóan kan-khǝ hūn-tàu, kap lék-sú pōe-k éng chia h-nih ték-sū ê sǝ-chai lâi hák-sip sēng-tióng. Táⁿ-káu, iā chiū sī kin-á-jit lán sǝ kóng ê Ko-hiông, sī Tâi-ôan se-iūⁿ I-hák ê chhut-hoat-tē, chit-má sè-kài siōng ê Jiát-tãi I-hák mā sī tùi chia khai-sí. 1879 nî Dr. Myers (梅爾) tī Kī-āu (Kī-tin) soaⁿ-

kha chú-chhî Bòk-tek (慕德) pēⁿ-īⁿ, hū-siat
ê i-hák-īⁿ sī Tâi-ôan ê tē-it keng i-hák-īⁿ.
Óa 50 nî chêng, chit tín ũ lí-sióng, ũ chì-
khì ê siàu-liân i-su, in tui-súi Tō Chhong-
bêng phok-sū, hē gōan beh tī Ko-hiông p
ān chit keng chōan Tâi-ôan siōng hó ê i-
hak-īⁿ. Tng-kú í-lâi, Ko-i hū-chek chiàu-

kò Lâm-Tâi-ôan lêng ê kiān-khong. Ko-i ê
pit-giáp-seng khi bô lêng beh khi ê chháu-
tē soaⁿ-lím. Chin chē kiát-chhut hâu-iú mā
kè-siòk tī kok hong-bīn teh hòng-hiàn si
ā-hōe ũn-tōng. Góan iā thōan-sêng tiòh
koan-hôai siā-hōe ê khi-chit ; tông-òh tī
pêng-siông-sī chiū chham-ú

Tâiôanjī Tē 4 kī p.10

hòk-bū, hioh-kôaⁿ hioh-jóah iā tī chu-gōan khiàm-khoat ê tē-khu gī-chín, chò ũi-kàu. Iū-
gōan ôe kì--tit, 1997nî 3--gòeh lán chò-hóe hoat-tōng chōan-kok i-hák-seng ê ke-thâu ũn-
tōng, soan-tō bīn-chiòng tiōng-sī ēng-iòh an-chōan, hóan-tùi pak-tóat i-su ê tiâu-che-
kōan, liân-sòa 2, 3 ê lé-pài, saⁿ-kap tàu-tín tī kong-hng-kháu, hóe-chhia-thâu phah-piàⁿ
teh pun-hoat thōan-toaⁿ ê jiát-chêng. Khùn-khó tiòng tōa-hàn ê gín-á mā tián-hiān kian-
kiông ê chì-khì, tī bô keng-hùi chi-chhî, bô hó ê óah-tōng tiūⁿ-só, lán ê hák-seng óah-tāng
iū-gōan piáu-hiān kah chhiang-chhiang-kún.

Kám-siā Lāu-su ê thōan-kà chai-pôe. Kin-á-jit í-āu, góan beh chiōng lín só khan-kà
ê thài-tō kap tì-sek, kòng-hiàn hō lán só thiàⁿ-thàng ê Tâi-ôan. Kám-siā Ko-i ka-têng ê
múi chit ê sêng-gōan, in-ūi tãi-ke lóng siān-chīn chit-bū, hō góan ôe tit an-sim sūn-lī tī
chia hák-sip, tī chia tōa-hàn.

Lán chò-hóe sêng-tióng. chò-hóe tōa-hàn ê kì-tì, tùi hák-hāu kàu pēⁿ-īⁿ, che it-chhè
lóng kòe tiòh siuⁿ kín. M̄-kú, m̄-bián pi-siong! Lán só thiàⁿ-sioh ê kì-tì ē iân-sòa tī lán só
hòk-bū ê siā-hōe ták só-chai. Khiā tī lèk-sú thōan-thóng ê chiòh-pôaⁿ téng, òng-bāng lán
ôe tit éng-óan kian-chhî Ko-i ê cheng-sîn, kian-chhî jiát-chêng kap lí-sióng, tàu-tín chò
tē-it-téng ê Ko-i-lâng, tē-it-téng ê i-chiá, tē-it-téng ê Tâi-ôan-lâng.

Kám-siā

tãi-ke,

kám-siā.

Ló-lát.